

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ-2025

УДК 378.091.12:005.336.5-057.875
ББК 74.489.4
А 43

Затверджено вченою радою гуманітарного факультету Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії від 29 січня 2025 року, протокол № 6.

Актуальні питання професійного становлення сучасної молоді :
збірник наукових праць студентів / упорядники Л. Циганюк, Л. Качуринець.
Хмельницький : ХГПА, 2025. Вип. IV. 498 с.

Рецензенти:

Бучківська Г. В. – доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв України, декан гуманітарного факультету Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, професор кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та технологій, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, Спілки дизайнерів, Всеукраїнської спілки автентики;

Онищук М. І. – директор Хмельницького обласного науково-методичного центру культури і мистецтва, заслужена артистка України, член Всеукраїнської музичної спілки.

©Циганюк Л.І., 2025
©Качуринець Л.В., 2025

Зозуляк Олена. Народно-пісенна обрядовість у контексті життєвого циклу людини.....	83
Каленик Марія. Передумови зародження сюрреалізму та його вплив на мистецтво.....	91
Каленська Марія, Качуринець Сергій. Історико-географічний аналіз формування танцювальних традицій Центральної України.....	94
Клімкіна Марія, Циганюк Люція. Поетика маленького старовинного вальсу (orientale) М. Ластовецького.....	105
Корчинська Віталіна, Качуринець Сергій. Роль української народної хореографії у культурному середовищі.....	112
Крижанівський Олександр, Качуринець Лілія. Історичні аспекти появи електрогітари як інструмента сучасної музичної культури.....	120
Кубишкіна Влада. Творчі завдання як засіб розвитку предметної мистецької компетентності.....	130
Кучер Марія, Качуринець Сергій. Соціокультурні особливості традиційної хореографії гуцулів.....	140
Літвінчук Анастасія, Качуринець Сергій. Поняття національного характеру в культурологічних та хореографічних дослідженнях.....	148
Мунтян Людмила Контрасти епох. Європейська фортепіанна творчість.....	154
Окрутний Роман. Інтертекстуальність візуальних та аудіальних образів на прикладі фортепіанного циклу «Замки Лаури» Лесі Дичко.....	161
Омельченко Христина. Українське хореографічне мистецтво в європейському просторі.....	165
Селезньова Карина, Качуринець Лілія. Історичні витoki джазового вокалу як протестного мистецтва.....	175
Січкарь Іванна, Качуринець Лілія. Ретроспективний аналіз італійської естрадної пісні на «Євробаченні».....	187
Стоколоса Олена, Лупак Наталія, Солонинка Тетяна. Роль імпровізації в розвитку сучасного танцю.....	199

НАРОДНО-ПІСЕННА ОБРЯДОВІСТЬ У КОНТЕКСТІ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ЛЮДИНИ

Олена Зозуляк,

*студентка 1 курсу магістратури
спеціальності 025. Музичне мистецтво*

Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

науковий керівник:

*кандидат мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри музикознавства та
методики музичного мистецтва*

Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

Богдан Водяний

У статті розглянуто феномен народно-пісенної обрядовості як елементу нематеріальної культурної спадщини, що забезпечує збереження міжпоколінних зв'язків та передає світоглядні, естетичні й духовні цінності українського народу. Охарактеризовано обрядові пісні, пов'язані з життєвими циклами людини (народження, шлюб, поховання), їх символіку, функціональні аспекти та педагогічний потенціал. Висвітлено історичний контекст дослідження народно-пісенної обрядовості від перших етнографічних праць до сучасних наукових підходів. Подано аналіз основних функцій обрядових пісень (сакральної, соціалізуючої, естетичної, емоційно-психологічної, комунікативної) та їх ролі у збереженні національної ідентичності й культурного коду українського народу.

Ключові слова: *музичне мистецтво, народно-пісенна обрядовість, життєвий цикл людини, символіка, етнографія.*

Народно-пісенна обрядовість є елементом нематеріальної культурної спадщини, яка зберігає глибинні зв'язки між поколіннями та відображає світогляд, естетичні цінності й емоційно-психологічні аспекти людського життя.

У традиційній обрядовості народів України яскраво простежується розуміння життєвого циклу людини – від народження до смерті, – що втілюється в піснях та обрядах.

Актуальність дослідження зумовлена сучасними викликами глобалізації, які спричиняють поступове зникнення унікальних народних традицій, зокрема обрядової пісенності. Втрата цих цінностей може призвести до руйнування культурного коду нації, адже саме пісенна обрядовість виявляє автентичність і багатство духовного життя народу.

Обрядові пісні, пов'язані з певними життєвими етапами: народженням, шлюбом, становленням особистості, поховальними обрядами, тощо. Вони містять багатшарову символіку, яка інтегрує проявлення про природу, соціум і духовність. Вони забезпечують також важливу педагогічну функцію, передаючи молодшому поколінню моральні цінності та культурні традиції.

Проблема народно-пісенної обрядовості давно привернула увагу вчених, адже вона є ключовим аспектом вивчення етнічної культури. Перші наукові розвідки в цій галузі почалися ще в ХІХ столітті. Значний внесок у дослідження зробили українські етнографи, фольклористи та музикознавці.

Серед перших дослідників виділяється Михайло Максимович, який займався збиранням та вивченням українських народних пісень. Важливі праці залишили Олександр Потебня, який досліджував міфопоетичну основу народної творчості, та Філарет Колесса (Колесса, 1920), який систематизував обрядові пісні й вивчав їх зв'язок із життєвими циклами.

У ХХ столітті народно-пісенна обрядовість стала об'єктом поглиблених музикознавчих і фольклорних досліджень. Леся Українка (Українка, 1903) звернула увагу на її драматичний потенціал у своїх літературних творах. Водночас Михайло Грушевський (Грушевський, 1907) у своїй «Історії української літератури» аналізував історичні витоки та еволюцію народних пісень.

Сучасні дослідники, такі як Ганна Коробка (Коробка, 2018), Людмила Єфремова (Єфремова, 2015) та інші, вивчають регіональні особливості та їх

значення в контексті збереження національної ідентичності. Наталія Стеценко наголошує на тому, що обрядові пісні є носіями «культурних кодів», що дозволяє передавати глибокі емоційно-духовні переживання і служити лише чинником збереження традицій. За її словами, «народна пісня – це не лише поетичний твір, але й культурна програма, що сприяє формуванню світогляду та моральних орієнтацій» (Стеценко, 2003).

Народно-пісенна обрядовість – це сукупність обрядових пісень, які супроводжують важливі ритуали та події в житті людини й громади. Вона є невід’ємною частиною традиційної культури, що відображає світогляд, моральні засади, релігійні явлення та зв’язок людини з природою.

Обрядові пісні виконувалися під час конкретних дій, які мали магічно-ритуальне, соціальне чи виховне значення. зазвичай вони прив’язані до календарних свят або подій життєвого циклу (народження, весілля, смерть).

Народно-пісенна обрядовість виконує кілька основних функцій:

- Сакральна – пісні як засіб звернення до вищих сил або природних явищ (сонця, дощу, врожаю). Збереження ритуальних формул, які вважалися магічними дієвими.

- Соціалізуюча – пісні як засіб включення людини в громаду, формування почуття власності до колективу. Закріплення моральних і соціальних норм у свідомості членів громади.

- Естетична – відображення краси народної поетичної творчості. Формування естетичних смаків через поєднання тексту, мелодії та обрядових дій.

- Емоційно-психологічна – допомога в переживанні складних життєвих моментів через спільне виконання пісні (смерть, розлука, шлюб).

- Комунікативна – передача інформації та досвіду між поколіннями.

Обрядові пісні займають важливе місце в культурній спадщині українського народу, виступаючи своєрідним каналом передачі знань, традицій та історичних подій через покоління. Вони не тільки супроводжують різні етапи життєвого циклу людини, але й служать елементом у формуванні національної

єдності та культурного розвитку. Через пісні передавались соціальні, морально-етичні та духовні цінності, що дозволяло зберігати колективну пам'ять про історичні події, соціальні структури, родинні обов'язки і норми.

На етапі народження та раннього дитинства пісні виконували функцію захисту, виховання й гармонізації стосунків матері та дитини. Колискові пісні не лише не заспокійливий ритм, але й перші світоглядні установки. В них часто зверталися до сили природи або релігійних символів, наприклад:

«Ой люлі-люлі, дитя, спати,
Прийде до тебе ангел з неба...»

Етнографи відзначили, що колискові пісні були великими для формування емоційного зв'язку між матір'ю і дитиною. Вони мали також магічну функцію захисту, адже вважалося, що спів оберігає немовля від злих сил.

Період юності символізував перехід від дитинства до дорослого життя, що супроводжувалося обрядовими піснями, зокрема веснянками. Як писала Леся Українка «У веснянках звучить сама душа українського народу – світла, радісна і повна надій» (Українка, 1903).

Ці пісні часто оспівували пробудження природи, перші почуття любові та прагнення гармонії. наприклад:

«Ой на горі жито,
Сидить дівча, квіти плете...»

Шлюбні пісні проводили кожен етап весільного обряду – від сватання до самої весільної церемонії. У цих піснях відображалися не тільки радощі, а й хвилювання, пов'язані зі створенням нової сім'ї. також, символіка плетіння вінків, розплітання коси та прощання з рідною домівкою часто передається через пісню:

«Ой у полі калина,
Під калиною дівчина...»

Філарет Колесса зазначив, що весільні пісні є «живою енциклопедією соціальних відносин, у яких відображається сімейне життя народу» (Колесса, 1920).

Завершальний етап життєвого циклу – це прощання з життям. Траурні пісні (голосіння) виконували функцію вираження скорботи та полегшення душевного болю. Вони часто малі філософські забарвлення, наприклад:

«Ой вийду я на могилу,
До рідної поговорю...»

Як зазначає Ганна Коробка, голосіння не тільки допомагають упорядкувати емоції, але й «забезпечують духовний зв'язок між поколіннями, відображаючи віру у вічність душі» (Коробка, 2018).

У багатьох обрядових піснях зафіксовані важливі моменти історії, культурні та соціальні процеси, які мають значення для конкретної спільноти. Вони виступають як історичні документи, що відображають світогляд народу, його прояв про події, такі як народження дітей, весілля, смерть, а також майбутні аспекти життя, такі як праця, взаємовідносини в родині та громаді.

Особливо це помітно в піснях, які супроводжують весільні обряди. Вони часто відповідають у собі елементи, що символізують перехід до нової соціальної ролі, як-от обрядовий обмін дарунками, запрошення на весільний бенкет або освячення шлюбного союзу. Через такі пісні передавались не тільки символічні ідеї про любов, єдність та родину, а й конкретні соціальні правила та обов'язки, які мали бути виконані під час обряду.

Моральні цінності українського суспільства також відображені в обрядових піснях. Вони формулювали уявлення про правильну поведінку в різних соціальних ситуаціях: повага до старших, турбота про родину, обов'язково допомагати ближнім. впродовж поколінь пісні передавали соціальні та етичні моделі поведінки, через які люди не тільки спілкувались, але й навчилися співіснувати в суспільстві.

У весільних, похоронних чи хрещенських піснях звучать теми честі, вірності, суми, любові та священності життя. Особливо втрата близьких осіб, зафіксована у траурних піснях, мала особливу важливість для утримання культурних норм. У таких піснях відображено шанування предків, символічне

звернення до небес і святого духу, що було важливим для релігійних та соціальних явлень.

Обрядові пісні стали інструментом збереження та зміцнення національного духу, особливо в періоди соціальних і політичних змін. В умовах колоніальної влади чи інших зовнішніх загроз пісні ставили можливість зберегти українську мову, народні явлення і символи, що зберігали національну самобутність. Через пісні звучали протестні настрої, що виражалися у формі народного гумору, іронії або навіть гіркої рефлексії.

Як важливий елемент української народної культури, пісенна обрядовість суттєво впливає на формування світогляду людини та її духовної сутності. Пісні не лише відображають уявлення людей про навколишній світ, але й впливають на їхній внутрішній активний стан, світосприйняття та ставлення до основних аспектів життя, таких як любов, родина, смерть, праця та природа. Вони є не тільки музичними творами, а й відображенням соціальних і духовних реалій, які підтримують основні морально-етичні норми суспільства.

Обрядові пісні, що супроводжують народження, шлюб і смерть, розвивають важливу роль у формуванні прояву людини про ці основні етапи життєвого циклу. Пісні народження, які звучать під час хрестин або під час першого кроку дитини, символізують не тільки фізичний, але й духовний розвиток, початок нової стадії життя. Вони сповнені надії на майбутнє, розкривають образ дитини як невинної частини великого природного циклу. Пісні на похоронах або згадках, у свій момент, мають глибокий метафізичний зміст і часто виражають відчуття втрати та суми, але разом з тим – і віру в безсмертя душі.

Народно-пісенна обрядовість має багатий символічний зміст, що проявляється через численні елементи, пов'язані з природою, календарними святами та релігійними віруваннями. Наприклад, у весільних піснях часто фігурують образи роду, землі, води, що є метафорами життя, народження і розвитку. Ці символи допомагають людям усвідомлювати своє місце в

природному циклі, використовувати своє місце як частину великої гармонії між природою, людським життям і духовним світом.

Те саме можна сказати і про обрядові пісні на святах, таких як Різдво або Великдень, які поєднують релігійні і народні елементи. Вони виступають не лише як засіб духовного очищення, але й як своя рідна перехідна точка між світом повсякденним і сакральним, де людину супроводжує відчуття зв'язку з вищими силами.

Важливою функцією обрядових пісень є їх роль у психоемоційному зціленні та підтримці. Під час важких етапів життя – таких як хвороби, втрати або соціальні негаразди – вони виступають як форма підтримки, яка разом з людьми переживає складні моменти. Мелодії, ритмічні структури та текст пісні сприяють емоційному розвантаженню, створюють атмосферу спільного переживання і взаємної підтримки. такі пісні часто забезпечуються колективно, що підвищує ефект єдності та солідарності.

Духовне зцілення через пісню – це не лише терапевтичний процес, але й символічний акт відновлення внутрішньої гармонії та балансування з природою і світом навколишнього середовища. Пісня стає своєрідним медитативним інструментом, що очищає душу, дозволяє людям знайти успішно та прийняти свою долю.

Народно-пісенна обрядовість є активним складником культурної спадщини українського народу, що взаємодіє з іншими етапами життєвого циклу людини. Пісні, які супроводжують народження, юність, шлюб і смерть, не тільки виражають емоції та прагнення людей, але й забезпечують соціальні, духовні та психологічні функції. Через ці пісні зберігаються глибинні уявлення про природу, життя та смерть, взаємодію людини з оточуючим світом, що створює особливу символіку, яка передає сенс життя в цілому. Аналізуючи функції та символи, можна зробити висновок, що ці пісні служать інструментом соціалізації, збереження культурних традицій та передачі знань між поколіннями.

Особливо важливою є роль обрядових пісень у формуванні морально-етичних та духовних засад, які передаються через покоління. Як зазначає Філарет Колесса, «У народних піснях не тільки відображається життя, але й будується новий світ через символіку, яка є основою народної світоглядної системи» (Колесса, 1920).

Отже, народно-пісенна обрядовість у контексті життєвого циклу людини – це важливий елемент культурної традиції, який не лише зберігає багатий спадок минулого, але й продовжує бути важливою складовою сучасного суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грінченко, Б. Д. (1958). *Українські народні пісні з нотами* (Том 1). Київ: Видавництво АН УРСР.
2. Грушевський, М. (1907). *Історія української літератури*. Львів: НТШ.
3. Єфремова, Л. (2015). *Міфопоетичні аспекти обрядової творчості українців*. Харків: Освіта.
4. Колесса, Ф. (1920). *Українські народні мелодії*. Київ: Друкарня С. В. Кульженка.
5. Коробка, Г. (2018). *Символіка обрядової пісенності у культурній традиції українців*. Київ: Ліра-К.
6. Стеценко, Н. (2003). *Народно-пісенна обрядовість в українській культурі*. Київ: Наукова думка.
7. Українка, Л. (1903). *Веснянки і русальні пісні у творчості українського народу*. Львів: НТШ.

